

JEZIK U SAVREMENOJ KOMUNIKACIJI

Tribina

Prof. dr. Vladimir Štambuk

Centar za marksizam Univerziteta u Beogradu
Filozofski fakultet u Beogradu
MENO: KOMUNIKACIJA
pripunioj manje od 1000
tita.
Prof. dr. Ljubomir Pogođić
Prof. dr. Božo Čović
Prof. dr. Vladimir Štambuk

1. ...
2. ...
3. ...
4. ...
5. ...
6. ...
7. ...
8. ...

**CENTAR ZA MARKSIZAM
UNIVERZITETA U BEOGRADU**

110 Privredna ulica, Beograd
011 261-755

Egon Fekete

TUĐICE I NAŠ DEKLINACIONI SISTEM

Zahvaljujem svima koji su sa komplimentima govorili o mom radu o stranoj leksici u našem standardnom jeziku. Kao što se, međutim, može lako zapaziti — taj rad nije imao naučnih pretenzija, već više popularnu notu, cilj da za manje upućene raspravlja o nečemu što je u stručnim krugovima manje—više jasno, mada i u tim krugovima ima dosta jednostranih gledanja na upotrebu stranog jezičkog nanosa u našem književnom i standardnom izražavanju. Ipak, rad je pre svega namenjen onima koji još uvek u stranoj leksici vide stanovitu opasnost za naš domaći jezički izraz.

U onome o čemu je, međutim, govorio kolega Mitar Pešikan u vezi sa tuđicama — treba gledati već sasvim ozbiljan pristup problematici strane leksike u nas. On postavlja pitanje — koje i kakve strane reči mogu da uđu u naš jezik s obzirom i na njihovu sudbinu, a naročito s obzirom na njihovu prilagođenost morfološkom i deklinacionom tipu našeg jezika. Jasno je, dakako, da grčko-latinske pozajmljenice odavno žive u našem leksičkom fondu i da su one, po svojoj strukturi, vrlo prihvatljive i prilagodljive našem tipu jezika. Međutim, ni engleske reči tipa *šou*, kao reči koje se teško ili nikako ne mogu deklinirati, ne umanjuju vrednost ni te reči ni drugih engleskih pozajmljenica. Ima veoma veliki broj anglicizama koji su, kao i grčke ili latinske reči, sasvim uklopive i naš deklinacioni sistem im ni najmanje ne smeta (npr. već *šou-biznis*, pa i takve kao što su *fer-plej*, *rent a kar*, *hepi end*, *hendikep* i dr. sasvim se dobro uklapaju strukturalno u naš sistem). S druge strane, pojava indeklinabilnosti ne ulazi u naš jezik samo preko engleskih leksema. Tu pojavu susrećemo i kod prideva turskog porekla tipa *demirli*, *dertli*, germanskih pozajmljenica tipa *grao*, francuskih tipa *galant* i dr. Sličnih pojava ima i na našem jezičkom terenu; zna- npr. da se ženska prezimena sa nultom morfemom u nom. jed. ne menjaju, deklinabilnost gube i neki brojevi i dr. Prema tome, nepromenljivost neće biti dovoljno jak kriterijum za zaustavljanje prodora stranog jezičkog materijala. On čak nezadrživo navire, naročito preko

vlastitih imenica iz najrazličitijih jezika, pa i takvih kao što su kineska, burmanska i sl. koja se veoma razlikuju i od glasovnih i deklinacionih tipova domaćih imenica. Međutim, jedva se može išta učiniti da se takav nanos zaustavi ili da se reči neprimerene našem sistemu izgone iz jezika. Njihova pojava u našem jeziku jeste realnost koju ne možemo da odbacimo. U svakom slučaju grčko-latinska osnova nije više jedina po kojoj možemo odmeravati vrednost i upotrebljivost stranih reči. Narušavanje našeg sistema ne samo deklinacije već i drugih modela (takvih kao što su npr. modeli tvorbe reči ili formiranja složenica ili polusloženica tipa recimo: *toplifikacija, avio-kompanija, ino-predstavništvo, mas-pokret* i dr.) kao da je danas već sasvim teško zaustaviti. Čini mi se da su ovakve pojave neminovna sudbina jezika, te da se i naš sistem sada mora prilagođavati tim novim situacijama koje već nalazimo u bezbroj primera, pa i u onima koje nam danas uveliko smetaju. Da li će nam smetati u budućnosti — nije lako predvideti. Istorijsko iskustvo s tuđicama, kao što smo videli, nije uvek davalo za pravo onima koji su zbog njih svojevremeno jadikovali.

Na primedbu o tome da stranu reč treba odmeravati i po njenoj razumljivosti, odgovorio bih, samo jednim citatom: recimo iz Osnova šumarstva Đura Nenadića, koji piše: "U potkornjaka . . . ticala su . . . na vrhu kijačasta" — sve domaće reči, ali sumnjam da je ovo neko razumeo. Nije, dakle, samo strana reč nerazumljiva. Semantička otkrivenost ipak je i stvar obrazovanja i poznavanja stvari, bilo da se radi o domaćem ili stranom izražajnom sredstvu. Uostalom, zar je malo reči stranog porekla u našem jeziku za koje danas više i ne slutimo da po poreklu nisu naše.